

О. О. Дмитрик, докторка юридичних наук, професорка,
заслужена діячка науки і техніки України,
завідувачка кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0001-5469-3867

А. М. Ісаєв, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0002-9982-0572

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ, ЦИФРОВІ ГРОШІ, ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті зазначено, що в умовах стрімкого технологічного прогресу та швидкого розвитку цифрового суспільства, питання визначення сутності та особливостей правового регулювання віртуальних активів, цифрових грошей, платіжних систем стають вкрай актуальними. Зростання популярності криптовалют, розвиток електронних платіжних систем та електронної комерції, і в цілому швидкі зміни у фінансовому секторі висувають перед суспільством та правовими системами величезні виклики. Підходячи до цієї теми з науково-дослідницької точки зору, метою статті позначено окреслення певних тенденцій їх правового регулювання у Європейському Союзі та Україні. Встановлено, що впродовж останніх п'яти років робляться спроби введення в обіг цифрових грошей центральних банків держав, що мають стати ще однією формою грошей для цифрового світу і надати споживачам можливість використовувати гроші центрального банку у цифровому форматі, доповнюючи банкноти, монети та інші форми грошей.

Доведено, що цифрові гроші як об'єкт цивільних прав є різновидом грошей у безготівковій формі і має зобов'язально-правову природу, що походить від законодавчо передбаченого обов'язку емітента погасити її. Е-гривня може використовуватися як законний платіжний засіб у випадках передбачених законом і у такому випадку може прийматися фізичними і юридичними особами для проведення платіжних операцій та розрахунків. Основними перевагами цифрових грошей мають стати зручність використання; швидкість переказів та їх отримання; безпечність; дешевизна обслуговування та обігу. Е-гривня може стати альтернативою для електронних грошей та безготівкових коштів у сфері е-комерції та безготівкових платежів і переказів. Разом із тим переваги та недоліки е-гривні будуть виявлені тільки після аналізу практики її використання у відповідних сферах грошових відносин значною кількістю зацікавлених осіб. Для цього має бути створена зручна, безпечна та прозора інфраструктура, що враховуватиме інтереси всіх учасників ринку платіжних послуг та інших суб'єктів.

Ключові слова: гроші, форми грошей, платіжні операції, Е-гривня, цифрове євро, криптовалюта, FinTech, CBDC, об'єкти цивільних прав, фінансово-правове регулювання, цивільно-правове регулювання.

O. O. Dmytryk, A. M. Isaev. Virtual assets, digital money, payment systems: some aspects of legal regulation

The article notes that in the context of rapid technological progress and rapid development of the digital society, the issues of defining the essence and specific features of legal regulation of virtual assets, digital money, and payment systems are becoming extremely relevant. The growing popularity of cryptocurrencies, the development of electronic payment systems and e-commerce, and the overall rapid changes in the financial sector pose enormous challenges to society and legal systems. Approaching this topic from a research perspective, the purpose of the article is to outline certain trends in their legal regulation in the European Union and Ukraine. The author establishes that over the past five years, there have been attempts to introduce digital money of central banks of the States into circulation, which should become another form of money for the digital world and provide consumers with the opportunity to use central bank money in digital format, supplementing banknotes, coins and other forms of money.

It is proved that digital money as an object of civil rights is a type of non-cash money and has a legal obligation nature, which derives from the issuer's statutory obligation to repay it. The e-hryvnia can be used as legal tender in cases provided for by law and, in this case, can be accepted by individuals and legal entities for payment transactions and settlements. The main advantages of digital money should be ease of use; speed of transfers and their receipt; security; and low cost of service and circulation. The e-hryvnia may become an alternative to e-money and non-cash funds in e-commerce and non-cash payments and transfers. At the same time, the advantages and disadvantages of the e-hryvnia will be revealed only after a significant number of stakeholders analyze the practice of its use in the relevant areas of monetary relations. For this purpose, a convenient, secure,

and transparent infrastructure should be created that takes into account the interests of all participants in the payment services market and other entities.

Key words: money, forms of money, payment operations, E-hryvnia, digital euro, cryptocurrency, FinTech, CBDC, objects of civil rights, financial and legal regulation, civil and legal regulation.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого технологічного прогресу та швидкого розвитку цифрового суспільства, питання визначення сутності та особливостей правового регулювання віртуальних активів, цифрових грошей, платіжних систем набувають все більшої актуальності. Зростання популярності криптовалют, розвиток електронних платіжних систем та електронної комерції, і в цілому швидкі зміни у фінансовому секторі висувають перед суспільством та правовими системами величезні виклики. Цифровізація впливає на способи оплати товарів, робіт та послуг, провадження платіжних операцій. Банки впроваджують цифрові технології для покращення обслуговування клієнтів, забезпечення онлайн-банкінгу та зменшення залежності від традиційних банківських операцій. Розвиток фінтеху і стартапів спрощує доступ до фінансових послуг, включаючи позики, інвестиції та управління фінансами через мобільні додатки та онлайн-платформи. Впровадження криптовалют (наприклад, Bitcoin, Ethereum) та технологій блокчейну свідчить про можливість здійснювати грошові перекази без посередників, що може спростити та здешевити фінансові операції. Зростання електронної комерції та онлайн-покупок обумовлює популярність електронних платіжних систем, таких як мобільні гаманці, кредитні картки та інші, що дозволяють здійснювати платежі та перекази грошей швидко та зручно, без використання фізичних готівкових коштів. Окрім того останніми роками ми спостерігаємо, що використання готівки для здійснення платежів скорочується: пандемія коронавірусу (COVID-19), а потім широкомасштабне вторгнення російського агресора на Україну прискорили перехід до онлайн-покупок та електронних платежів. Також позначимо, що впродовж декількох років робляться спроби введення в обіг цифрових грошей центральних банків, що мають стати ще однією формою грошей для цифрового світу і надати споживачам можливість використовувати гроші центрального банку у цифровому форматі, доповнюючи банкноти, монети та інші форми грошей.

За статистикою, сьогодні 130 країн, на долю яких приходить 98 відсотків світового валового внутрішнього продукту, вбачають можливість впровадження CBDC. При цьому ще у травні 2020 року це було лише 35 країн, які розглядали можливість створення CBDC. Однак їх чисельність поступово збільшується: новий максимум — 64 країни знаходяться на розвинутій стадії впровадження (розробка, пілотний проект або запуск) [1]. Наведені та інші фактори переконливо вказують, що наш час характеризується не тільки розквітом цифрових інновацій, але й потребою у розробці ефективного, якісного і комплексного правового регулювання відносин, що опосередковують їх розвиток. При цьому очевидно, що буття віртуальних активів, цифрових грошей у сучасному контексті не може бути повноцінним без визначення їх правової природи, позначення їх місця в системі об'єктів цивільних прав, а також їх місця та значення у речових та зобов'язальних відносинах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Позначимо, що вказана нами тематика привертає увагу дедалі більшої когорти як вчених-цивілістів, правників, які досліджують її фінансово-правову природу, так і науковців з державного управління, економістів. До їх числа входять: Є.О. Алісов, А. З. Баранюк, І. В. Дунаєв, В. М. Коссаєв, В. І. Крат, А. А. Кудь, І. Кузьмич, Р. А. Майданик, М. Пожидаєва, В. Рядінська, Р.І. Самсін, О. М. Соловйов, І. В. Спасибо-Фатєєва, К.О. Токарева, О. С. Харченко, В. Л. Яроцький та ін.

Це не дивно, оскільки правники займаються визначенням юридичної природи віртуальних активів, цифрових грошей, платіжних систем, розробкою правових норм для їх ефективного регулювання, адже розуміння та чітке визначення правового середовища є ключовим для забезпечення прав та обов'язків учасників цього сектора. Економісти аналізують ефективність використання цифрових грошей, віртуальних активів, їх вплив на фінансову стабільність та макроекономіку, оскільки характеристика економічних наслідків впровадження розглядуваних явищ сприяє формулюванню стратегій розвитку та захисту від фінансових ризиків. Науковці з державного управління позначають можливість впровадження цифрових технологій, розробляють стратегії для оптимізації фінансових процесів та покращення платіжних систем, вивчають питання кібербезпеки і можливості для використання віртуальних активів у злочинній діяльності та розробляють стратегії протидії тощо. Іншими словами, ми бачимо різносторонні унікальні перспективи і застереження у дослідженнях, що дозволяє отримати комплексний погляд на віртуальні активи, цифрові гроші, платіжні системи, враховуючи правові, економічні та технологічні аспекти.

Мета цієї наукової статті полягає у дослідженні деяких ключових аспектів правового регулювання віртуальних активів, цифрових грошей та платіжних систем шляхом аналізу правових норм, які врегульовують використання віртуальних активів та цифрових грошей, а також визначення впливу новітніх цифрових технологій на сучасні платіжні системи. Підходячи до цієї теми з науково-дослідницької точки зору, ми прагнемо позначити певні тенденції правового регулювання позначених явищ у Європейському Союзі та Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні на шпальтах багатьох наукових видань ми бачимо твердження, що цифрові гроші, цифрові валюти трансформують глобальне платіжне середовище, змінюють грошово-кредитну політику та прискорюють зміни у глобальних економічних потужностях [2]. Ці зрушення

мають величезні наслідки у різних сферах суспільного буття. При цьому підкреслюється, що цифрові гроші мають значний вплив на платіжні системи, перетворюючи традиційні методи оплати та вносячи інновації в цей сектор, дозволяючи миттєві та швидкі грошові перекази, зменшуючи час, необхідний для обробки та завершення транзакцій, підвищуючи ефективність платіжних послуг (особливо в міжнародних операціях, знижуючи витрати на валютний обмін та інші фінансові послуги). Робиться акцент і на тому, що використання цифрових грошей сприяє руху до безготівкових платежів, зменшуючи потребу у фізичних готівкових коштах та спрощуючи операції платіжною картою чи мобільним гаманцем. Деякі цифрові гроші базуються на технології блокчейн, що дозволяє проводити транзакції без посередників та забезпечує високий рівень безпеки та прозорості. Цифрові гроші стимулюють розробку більш сучасних та гнучких платіжних систем, забезпечуючи більш швидкі та ефективні послуги.

З огляду на наведені та інші переваги багатьох країн у світі вдаються до впровадження у обіг цифрових грошей. 26 червня 2023 року Європейська комісія представила проект законодавчої пропозиції щодо цифрового євро – Регламент Європейського парламенту та ради «Про запровадження цифрового євро» (далі – Регламент). Мета Регламенту – гарантувати, що майбутній цифровий євро надасть фізичним та юридичним особам додатковий вибір для оплати у цифровому форматі, використовуючи поширену, дешеву, безпечну та стійку форму державних грошей у будь-якій точці зони євро [3]. Відповідно до ч. 1 ст. 2 гл. 1 Регламенту, *цифровий євро є цифровою формою єдиної валюти, що доступна фізичним та юридичним особам.*

Фаза дослідження проекту цифрового євро має завершитися восени 2023 року. Якщо Рада керуючих Європейським центральним банком схвалить наступний етап проекту цифрового євро, Європейський центральний банк продовжить розробку та тестування можливих технічних рішень та ділових механізмів, необхідних для створення цифрового євро.

Що стосується України, то пілотний проект «Е-гривня» був реалізований Національним банком України ще у 2018 році. У 2019 році за результатами проекту було видано Аналітичну записку, що містила основні висновки. Першим з останніх був висновок про те, що: «Е-гривня як засіб (інструмент) для здійснення миттєвих роздрібних платежів фізичними особами може стати альтернативою наявних засобів та інструментів роздрібних платежів – готівці, платіжним дорученням, платіжним карткам та електронним грошам». Перевагами е-гривні є простота використання, безпечність (погашення і розрахунки гарантуються Національним банком України), швидке отримання статусу користувача і швидкість самих розрахунків [4].

У законодавчий простір, термін «цифрові гроші» вводиться Законом України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591-IX [5]. Так, відповідно до п. 96 ч. 1 ст. 1 Закону країни «Про платіжні послуги» (далі – Закон № 1591-IX): «...цифрові гроші Національного банку України (далі - цифрові гроші¹) - електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України.»

Згідно з ч. 2 ст. 3 Закону № 1591-IX грошові кошти (кошти) для цілей цього Закону включають також електронні гроші та цифрові гроші у випадках, передбачених цим Законом. Електронні гроші та цифрові гроші існують лише в безготівковій формі [5]. Отже, електронні гроші та цифрові гроші визнаються коштами за певних умов. Вони визнаються коштами: (а) для цілей Закону № 1591-IX; (б) у випадках, передбачених Законом № 1591-IX.

У свою чергу п. 6 ч. 1 ст. Закону України «Про валюту і валютні операції» визначає валюту України (гривню) як: (а) грошові знаки грошової одиниці України - гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; (б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні; (в) електронні гроші, номіновані у гривні; г) цифрові гроші Національного банку України [6].

Ширше за змістом поняття цифрових грошей передбачене ч. 2 ст. 35 Закону України «Про Національний банк України», зокрема: «Цифрові гроші Національного банку як електронна форма грошової одиниці України є законним платіжним засобом на території України, приймається фізичними і юридичними особами для проведення платіжних операцій та розрахунків виключно у випадках, передбачених законодавством України» [7].

Окрім того Закон № 1591-IX визначає, що порядок випуску, зберігання та погашення цифрових грошей, а також особливості виконання платіжних операцій із застосуванням цифрових грошей визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України (ч. 1 ст. 62) [5]. Однак, не зважаючи на те, що цифрові гроші як економіко-правовий феномен були введені до сфери законодавчого регулювання ще влітку 2021 року, на момент проведення дослідження Національний банк України ще не врегулював відносини з їх обігу.

З наведеного можна зробити висновок про те, що в Україні існують такі види коштів у безготівковій формі:

1. Безготівкові кошти, виражені у гривні (кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах);
2. Електронні гроші, номіновані у гривні (одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді,

¹ Національний банк України для позначення власних цифрових грошей послуговується терміном «е-гривня». Тут і далі ці терміни використовуються, як синоніми.

випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей);

3. Цифрові гроші Національного банку України (електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України).

Також на підставі викладеного можна виокремити такі істотні ознаки цифрових грошей:

- Цифрові гроші є різновидом коштів у безготівковій формі;
- Цифрові гроші є електронною формою грошової одиниці України;
- Цифрові гроші є законним платіжним засобом на території України;
- Цифрові гроші використовуються для проведення платіжних операцій та розрахунків виключно у випадках передбачених законом;
- Емітентом цифрових грошей є Національний банк України;
- Цифрові гроші підлягають погашенню.

Сьогодні нормативний матеріал щодо Е-гривні обмежується лише загальними положеннями, що визначають її поняття. У зв'язку із чим виникають питання пов'язані із їх правовою природою, як грошей, сферою їх застосування, особливостями обігу та погашення. Окрім того, після внесення змін до Цивільного кодексу України, якими було запроваджено новий об'єкт цивільних прав – цифрові речі [8], закономірно виникає потреба у дослідженні співвідношення цифрових грошей та цифрових речей, віртуальних активів та криптовалют. У межах цієї публікації зупинимося більш детально на цільовому призначенні та особливостях Е-гривні як різновиду коштів у безготівковій формі.

Показово, що остання інформація про цільове призначення або сферу застосування Е-гривні, зокрема, міститься у Результатах опитування щодо можливості запровадження е-гривні (цифрової валюти Національного банку України CBDC) [9]. Таке опитування проводилося у 2021 році серед представників фінансового ринку, в якому взяли участь 100 експертів із різнопрофільним досвідом: роздрібний бізнес та інновації, корпоративний бізнес, фінансові ринки, цифрова трансформація органів державної влади, віртуальні активи. На основі світового досвіду та особливостей інфраструктури фінансового ринку України було запропоновано такі варіанти використання Е-гривні:

1. Інструмент для роздрібних безготівкових платежів (P2P, P2B, B2B);
2. Інструмент для цільових соціальних виплат (G2P);
3. Інструмент для розрахунків за цінними паперами та іншими фінансовими інструментами (B2B);
4. Інструмент для корпоративних платежів юридичних осіб (B2B);
5. Інструмент для транскордонних платежів (B2B, P2P, P2B);
6. Дохідний фінансовий інструмент.

За результатами опитування найбільшу підтримку респондентів отримали наступні «юзкейси»:

1. Е-гривня для роздрібних безготівкових платежів (аналог цифрової готівки) із можливим функціонуванням «програмованих» грошей та можливістю здійснення цільових соціальних виплат (наприклад, е-підтримка, е-відновлення, ковідна тисяча і т.п.);
2. Е-гривня для здійснення операцій у сфері, пов'язаній з обігом віртуальних активів (наприклад для обміну, забезпечення випуску та інших операцій з віртуальними активами);
3. Е-гривня для транскордонних платежів (з конвертацією у цифрові гроші іноземних держав або без такої).

Як було вказано раніше, Е-гривня є різновидом коштів у безготівковій формі на ряду з безготівковими коштами та електронними грошима. І тому необхідно позначити зміст останніх. Так, гроші у безготівковій формі – це записи на рахунках у банках та інших фінансових установах. За пануючою точкою зору серед науковців гроші на рахунку не можуть бути визнані речами, а є нічим іншим як правом вимоги клієнта до банку, яке носить зобов'язальний характер. Головний аргумент для обстоювання такої позиції пов'язується з тим, що у клієнта не може бути права власності на передані банку грошові знаки, адже відсутня матеріальна річ, за якою це право може слідувати. Відповідно, в дихотомічній парі «абсолютні правовідносини/відносні правовідносини», при такому підході, залишається місце тільки для відносних. А значить, під час передачі готівки банку речове право трансформується в зобов'язальне через укладення відповідних цивільно-правових договорів. Однак для справедливості викладу матеріалу позначимо, що в літературі висловлюються також інші погляди на природу грошей у безготівковій формі [10, с. 14-17].

Щодо характеристики електронних грошей. У законодавстві України поняття електронних грошей закріплено в п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону № 1591-ІХ. Електронні гроші – це одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей [5]. Таке визначення відповідає ч. 2 ст. 2 Директиви 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про початок і здійсненні діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційного нагляду за ними, що вносить зміни в Директиви 2005/60/ЄС, 2006/48/ЄС, і скасовує Директиву

2000/46/ЄС» від 16.09.2009 р. № 2009/110/ЄС [11]. Відповідно до зазначеної норми електронні гроші означають грошову вартість, яку представлено у вимозі до емітента, зберігаються на електронному пристрої, в тому числі магнітному, випускаються для отримання коштів з метою здійснення платіжних операцій, як визначено в пп. 5 ст. 4 Директиви 2007/64/ЄС, і приймаються фізичною або юридичною особою, відмінною від установи – емітента електронних грошей.

Відповідно до ч. 18 ст. 59 Закону № 1591-ІХ погашення електронних грошей здійснюється емітентом (у тому числі через комерційного агента) шляхом вилучення з обігу пред'явлених користувачем електронних грошей в обмін на готівкові кошти або на кошти, перераховані на поточний або платіжний рахунок користувача [5].

Визначення електронних грошей в чинному законодавстві України та законодавстві Європейського Союзу свідчить на користь того, що вони не є речами. З цивільно-правової точки зору вони є зобов'язанням емітента щодо погашення електронних грошей на вимогу їх пред'явника. Таке зобов'язання випливає з договору, що опосередковує випуск електронних грошей [12; 13]. Законом № 1591-ІХ та Положенням «Про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними», затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 29.09.2022 № 210, передбачено можливість використання електронних грошей випущених іноземною установою електронних грошей, номінованих в іноземній валюті (гл. 8 Положення) [14].

І нарешті стосовно цифрових грошей. Цифрові гроші Національного банку України (Е-гривню) можна визначити як одиниці вартості, виражені в електронній формі, номіновані у гривні, емітовані Національним банком України, що використовуються у випадках, передбачених законом, як законний платіжний засіб і підлягають погашенню емітентом. Як що провести аналогію з електронними грошима, з цивільно-правової точки зору е-гривня є зобов'язанням Національного банку України щодо погашення цифрових грошей на вимогу їх пред'явника.

Таким чином співвідношення е-гривні, електронний грошей та безготівкових коштів може бути виражене наступним чином:

Таблиця 1

Співвідношення Е-гривні, електронний грошей та безготівкових коштів (розробка авторів)

критерій	безготівкові кошти	Е-гривня	електронні гроші
Цивільно-правова характеристика	Зобов'язальний характер	Зобов'язальний характер	Зобов'язальний характер
Платіжний статус	Законний платіжний засіб	Законний платіжний засіб у випадках передбачених законом	Засіб платежу відповідно до правил платіжної системи
Емітент	НБУ	НБУ	НБУ та інші суб'єкти
Номінація	Гривня (іноземна валюта у випадках передбачених законом)	Гривня	Гривня або іноземна валюта
Погашення	Не підлягають погашенню	Підлягають погашенню	Підлягають погашенню
Сфера застосування	Не обмежена	Передбачаються сфери застосування	Обмежуються платіжною системою
Облік	Записи на рахунках	Одиниці вартості на електронних гаманцях	Одиниці вартості на електронних гаманцях

Висновки. Сфера віртуальних активів, цифрових грошей та платіжних систем визначається стрімким розвитком технологій, таких як блокчейн, криптовалюти, електронні гаманці та інших. Цей швидкий технологічний прогрес, зростання цифрової економіки та розширення використання цифрових технологій у фінансовому секторі викликають потребу в адаптації, розробленні та удосконаленні правового регулювання відносин, що їх опосередковують. При цьому сьогодні ми спостерігаємо наявність фрагментарного їх регулювання, адже цифрові гроші представляють новий шабель категорій, щодо яких ще не визначено чітких і одностайних правових норм та стандартів.

Таким чином, підсумовуючи наведе можна стверджувати, що цифрові гроші (Е-гривня) як об'єкт цивільних прав є різновидом грошей у безготівковій формі і має зобов'язально-правову природу, що походить від законодавчо передбаченого обов'язку емітента погасити її. Е-гривня може використовуватися як законний платіжний засіб у випадках передбачених законом і у такому випадку може прийматися фізичними і юридичними особами для проведення платіжних операцій та розрахунків.

Основними перевагами Е-гривні мають стати зручність використання; швидкість переказів та їх отримання; безпечність; дешевизна обслуговування та обігу. Е-гривня може стати альтернативою для електронних грошей та безготівкових коштів у сфері е-комерції та безготівкових платежів і переказів. Разом із тим переваги та недоліки е-гривні будуть виявлені тільки після аналізу практики її використання у відповідних сферах грошових відносин значною кількістю зацікавлених осіб. Для чого має бути створена зручна,

безпечна та прозора інфраструктура, що враховуватиме інтереси всіх учасників ринку платіжних послуг та інших суб'єктів. Проте, якщо розглядати розвиток CBDC як реакцію центральних банків на розвиток цифрових грошей і криптовалют, то треба врахувати, що популярність останніх ґрунтується на таких засадах як: (а) анонімність; (б) дешевизна або безоплатність використання/зберігання; (в) відсутність посередника між власником грошей та їх отримувачем; (г) неможливість втручання у систему транзакцій, що на базі блокчейну; (д) неможливість довільної емісії; (е) транскороднність.

Враховуючи ці фактори, дослідження правового регулювання віртуальних активів, цифрових грошей та платіжних систем стає важливим етапом у формуванні ефективного та адаптивного правового середовища для цих сучасних технологій.

Список використаних джерел:

1. GeoEconomics Center URL: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (дата звернення: 11.08.2023).
2. Future of money. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/programs/geoeconomics-center/future-of-money/> (дата звернення: 11.08.2023).
3. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the council on the establishment of the digital euro. Brussels, 28.6.2023 COM (2023) 369 final 2023/0212(COD). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0369> (дата звернення: 11.08.2023).
4. Аналітична записка за результатами пілотного проекту «Е-гривня». URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/e-hryvnia> (дата звернення: 11.08.2023).
5. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20210630#n132> (дата звернення: 11.08.2023).
6. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 11.08.2023).
7. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 11.08.2023).
8. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав: Закон України від 10.08.2023 № 3320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20#n6> (дата звернення: 11.08.2023).
9. Результати опитування щодо можливості запровадження е-гривні (цифрової валюти Національного банку України CBDC). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-opituvannya-schodo-mojlivosti-zaprovadjennya-e-grivni> (дата звернення: 11.08.2023).
10. Спасибо-Фатєєва І. В. Види об'єктів цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2015. С. 13-18.
11. Директива 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЄС та 2006/48/ЄС, та скасовує Директиву 2000/46/ЄС : Директива ЄС від 16.09.2009 р. № 2009/110/ЄС. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a18 (дата звернення: 11.08.2023).
12. Ісасв А. М. Цивільно-правова характеристика договору емісії електронних грошей. Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. 2018. Вип. 2 (14). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/143458/148932>. (дата звернення: 11.08.2023).
13. Рядінська В.О. Проблеми правового регулювання обігу електронних грошей в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 190-195. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/12/36.pdf> (дата звернення: 11.08.2023).
14. Про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: затв. Постановою Правління Національного банку України від 29.09.2022 № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0210500-22> (дата звернення: 11.08.2023).